

denna utgångspunkt betraktar man med misstro och ovilja kritikernas påstående att den politiska friheten, liksom strejkrätten och andra för arbetarna dyrbara rättigheter, skulle avskaffas i en socialistisk stat. Man utgår från att socialisering ger makt åt arbetarna, åt majoriteten; däri ligger tillräcklig garanti för att åtminstone de rättigheter majoriteten sätter värde på blir bevarade.

De avgörande invändningarna mot denna tankegång är två. För det första kan själva socialiseringen antas nödvändig göra det successiva avskaffandet av vissa nu omhuldade friheter. Det går icke att under statens ledning planera produktionen och att samtidigt tillåta obegränsad och att samtidigt tillåta obegränsad kritik och opposition eller att ge varje arbetargrupp rätt att genom strejker sätta produktionsplanerna ur funktion. För det andra blir icke majoriteten, i den mening vi nu använder ordet, bestämmande i en socialistisk stat. Majoriteten kan fatta beslut om socialisering, men den beslutar samtidigt sin egen abdikation. Ty den maktsamling som därav följer leder till att de politiska ledarna, som tillika blir herrarna över produktionen, kommer att bli, och tvingas att bli, en härskande klass, vars valde tryggas genom självrekrytering. Omvälvningen kommer, såsom den amerikanske sociologen Burnham uttryckt det, att bli en direktörernas revolution; det blir den till en enhet sammanslagna politiska och ekonomiska byråkratin som får ledningen. En omkastning av läget på fredligt sätt blir omöjlig, ty de härskande disponerar genom stats- och produktionsapparaten över medel att utan svårighet nedslå oppositionen. Varje enskild arbetargrupp kommer icke att ha att göra med en grupp arbetsgivare som den möjligen genom solidaritet kan betvinga, utan med en stat inför vilken den är maktlös.

På en sådan ordning tänkte icke socialismens ledande teoretiker. De utgick från att med socialismens seger skulle staten ersättas av en obunden arbetsgemenskap, och de talade med oro — jfr t. ex. Branting och Danielsson — om den stats-socialism som en produktionsordning under statens ledning skulle innebära. En sådan ordning skulle utan tvivel vara tilltalande för en byråkrati som enligt densamma skulle härska i folket och socialismens namn, men den kan, om dess beskaffenhet genomskådas, icke bli ett ideal för arbetarklassen.

D. N.
6/9 1946

Författningskompromiss i Frankrike

Det nya franska författningsförslaget avspeglar den ändrade situation som inträtt genom folkomröstningen i maj och nyvalen av nationalförsamling i juni. Bakom det förora, i april av den då sittande nationalförsamlingen med knapp majoritet antagna förslaget stod kommunister och socialisterna: huvudprincipen, maktens koncentration hos en representation med blott en kammare, var i främsta rummet ett uttryck för den kommunistiska uppfattningen. Enligt motståndarna, främst republikanska folkpartiet, var detta förslag ägnat att underlätta en övergång till diktatur, genomförd av kommunisterna och de radikala socialisterna i förening. Förslaget förkastades i maj med en miljons majoritet på tjugo miljoner röstande. Valen till ny nationalförsamling i juni gjorde det republikanska folkpartiet till det starkaste partiet. Nu har det försvagade socialistpartiet i stort sett samarbetat med detta parti, icke med kommunisterna. Resultatet har blivit ett författningsförslag som bär folkpartiets signatur och som i de centrala punkterna stöddes av socialisterna, medan det ivrigt bekämpas av deras konkurrenter till vänster.

I mycket innebär förslaget en återgång till grundsatzerna i 1875 års författning. Motiveringen vänder sig å ena sidan mot vad man kallar den presidentiella regimen, dvs. ett system med en folkvald och självständig president som i USA, å andra sidan mot ett "riksdagsvalde", en maktsamling hos en enda folkvald kammare. I stället för den absoluta maktfördelning som utmärker det första systemet, och den maktfusion som kännetecknar det andra, sättes en "uppdelning av

funktionerna", som förklaras utmärka parlamentarismen. Men denna parlamentarism skall omges av garantier som till större delen tidigare saknats. Med politiskt förståelig, ur saklig synpunkt överdriven skärpa vänder sig författningsutskottet mot tanken att dess förslag blott innebär en modifikation av den tredje republikens komprometterade statsskick.

Ser man till statsorganens uppbyggnad, är dock likheterna dominerande. Tvåkamarsystemet återinförs, vilket i viss mån beslöjas av att den direkt folkvalda kammaren kallas nationalförsamling. Den skall utses på fem år med allmän rösträtt för män och kvinnor; detaljbemärlelser rörande valet innehåller icke förslaget. Vid dess sida står det republikanska rådet (Conseil de la République), som till sin struktur nära motsvarar den gamla senaten. Rådets medlemmar väljs på sex år, varvid val av halva antalet sker vart tredje år, och valet skall förrättas av kommunala församlingar. Stort intresse har frågan hur valsättet skall regleras. I den tredje republiken blev de små jordbrukskommunerna starkt överrepresenterade i senaten, vilket var den huvudsakliga orsaken till den konservativa karaktär; all sannolikhet talar för att valordningen nu blir mer klart demokratisk. Presidenten väljs för sju år av parlamentet, alltså de båda kamrarna i förening — alldeles som enligt den gamla ordningen. Och liksom 1875 års författning förutsätter förslaget att den parlamentariskt ansvariga regeringen i praktiken skall utöva de allmänna exekutiva befogenheter (ledning av förvaltningen, verkställighet av lagarna, befäl över krigsmakten) som formellt tillkommer statschefen.

I förhållandet mellan statsorganen förutses emellertid avsevärda förändringar. Ministären är icke ansvarig inför det republikanska rådet, utan blott inför nationalförsamlingen, medan tidigare i realiteten även senaten kunde störta regeringar. Å andra sidan söker man skapa garantier mot missbruk av dagordningsinstitutet och över huvud säkra en större ministeriell stabilitet. En regering är skyldig att avgå blott om en majoritet av na-

467
68
68
58

261a

nationalförsamlingens samtliga medlemmar röstat för misstroende-votum; under det gamla statskicket störtades regeringar i många fall av en minoritet på grund av att ett stort antal ledamöter underlät att rösta. Än viktigare är att upplösningsinstitutet, som under den tredje republiken helt föll ur bruk, nu återupplivas i modifierat skick. Om nämligen två regeringskriser inom loppet av två år framkallats av misstroendevota, har regeringen rätt att upplösa nationalförsamlingen och förordna om nya val. Man räknar på att fruktan för nyval skall utöva ett modererande inflytande på nationalförsamlingens ledamöter och partier och på detta sätt stärka regeringen och framför allt trygga en relativ stabilitet.

Även i andra punkter än när det gäller regeringens ställning har republikanska rådet en svagare maktställning än den gamla senaten. Rådet, som karaktäriseras som en "effertankens kammare", har andel i lagstiftningsmakten endast såtillvida som det kan återförvisa ett av nationalförsamlingen antaget lagförslag till ny prövning; mot rådets veto blir förslaget icke lag, med mindre det ånyo antas av nationalförsamlingen och härvid en majoritet av församlingens alla medlemmar röstar för förslaget. Till denna jämförelsevis svaga garanti mot nationalförsamlingens allenastyre sluter sig andra. För författningsändring krävs absolut majoritet av församlingens medlemmar vid två särskilda beslut under loppet av minst tre månader och vidare folkomröstning. Genom föreskriften om folkomröstning har man, som det något doktrinärt heter i författningsutkastet, velat förverkliga folksuveränitetens princip — i motsats till den tidigare principen om "nationell suveränitet", som tillät ett ohämmat parlamentsvälde. Försök från nationalförsamlingens sida att i form av en vanlig lag genomföra ett beslut som i själva verket ändrar författningen kan hindras genom ett slags veto från presidentens eller det republikanska rådets sida. Det definitiva avgörandet i frågan — alltså i praktiken om folkomröstning behövs eller ej — träffas i så fall av en särskild "konstitutionskommitté", som väljs av nationalförsamlingen.

men utses för en hel legislaturperiod och icke får innesluta medlemmar av församlingen. Av vikt i detta sammanhang är också att man söker trygga lagskipningens oövd och självständighet genom att överlämna utnämningar av domare och vissa andra befogenheter till ett särskilt råd, vari domarkåren är starkt representerad. På detta sätt skall det politiska inflytande över lagskipningen som är en traditionell svaghet i franskt statsliv undanröjas.

I det hela innebär författningsförslaget en utpräglad kompromiss mellan det gamla statskickets principer och de radikala linjer som avvisades vid folkomröstningen i maj. På några punkter har man gjort allvarliga försök att avhjälpa brister i den franska parlamentarismen utan att rubba dess grundsatser. I vad mån dessa försök skall lyckas beror i första rummet på den allmänpolitiska utvecklingen. Endast om en stor och stabil demokratisk majoritet finns kan demokratin fungera effektivt. Diktaturens förstuckna anhängare kommer säkerligen att fullfölja sina strävanden att i frihetens hägn diskreditera och försvaga folkstyrelsen.